

De romantische Beukenlaan op Berkenbosch: een eeuwenoude, uitgegroeide beukenhaag.

Buitenplaats Berkenbosch

Historische beplanting als cultureel erfgoed

Het weinig bekende Berkenbosch in Oostkapelle, vlakbij Domburg, behoort tot de best bewaarde historische buitenplaatsen van ons land. Het is een vrij kleine buitenplaats van zo'n 20 ha met een rijkdom aan cultuurhistorische elementen.

Tekst Bert Maes en Luc Korpel | Beeld Bert Maes

Rechthoekige vijver met oude eiken en omzoming met Pontische rododendrons; rechts één van de ganzevoetlanen.

De Mondriaanboom, een grillige *Taxus*-boom

Voorjaar met bloeiende stinzenflora bij het landhuis.

Kleurvariëteit van de stengelloze sleutelbloem, het bakkruidje, karakteristiek voor Walcheren.

De aanleg van Berkenbosch begon in de late 17e eeuw. Het oorspronkelijke huis is in de tweede helft van de 19e eeuw afgebroken en een nieuw huis is neergezet op de hoofdas van de geometrische aanleg. Rondom dit huis is een tuin aangelegd in landschappelijke stijl. Op de rest van de buitenplaats is in de lanen, plantvakken en waterpatronen de barokke aanleg nog goed herkenbaar.

Dat Berkenbosch zo gaaf bewaard is gebleven, is opmerkelijk gezien de overstromingen die Walcheren hebben geteisterd. Dat heeft alles te maken met de hoge ligging van de kuststrook met de duinenrij die bekend staat als De Manteling. De Manteling wordt hoog gewaardeerd vanwege de natuurwaarden en is aangewezen als Natura 2000-gebied.

Verassende elementen

Ofschoon op de meeste buitenplaatsen verrassende elementen zijn aan te

wijzen, steekt Berkenbosch er toch zonder meer bovenuit. Door de bevolking van Walcheren en toeristen wordt de Beukenlaan het meest bewandeld. Het is een driekwart kilometer lange laan die mysterieus aandoet vanwege de oude, lage en grillige beuken met gekromde en dwarse stammen. De oorsprong hiervan is een gevlochten haag van zo'n tweehonderd jaar oud.

Het lijkt erop dat de oudste bomen uit circa 1800 stammen, overige beplanting dateert veelal uit circa 1870, waarmee het geheel een bijzonder monumentale indruk maakt. Het bomen- en heesterbestand kan ruwweg in vijf categorieën verdeeld worden: de laanbegeleiders, de plantvakken tussen de lanen, en de beplanting rondom het landhuis, de vijverbeplanting en een tweetal groene kabinetjes.

Berkenbosch heeft een grote lengte aan lanen met veel monumentale bo-

men, vooral zomereiken en in mindere mate beuken en esdoorns. Verspreid zijn er enkele witte paardenkastanjes, gewone en witte esdoorns ingeboet. De eiken zijn vanwege de arme zandgrond en zeewind niet dik voor hun leeftijd, maar hebben wel voor grillige stammen. Ze geven de buitenplaats een schilderachtig karakter.

Er zijn geregeld jonge bomen aangeplant, maar lang niet altijd is er ingeboet en ontbreken er in de lanen nogal wat bomen. Dit valt extra op omdat de plantafstand hier opvallend kort is, zo'n vijf meter. Het is de oude anderhalve roedemaat.

Bijzonder is het om hier de historische laanboomafstand te ervaren. Vooral in het centrale slingerlaantje met alternerend oude eiken, dat de oude landhuisplaats met een ronde vijver - de Goudvis-senkom - verbindt, is dat prachtig. Eind mei/begin juni, als de prachtig uitgegroeide

Een van de groene kabinetjes, genaamd de Stenen Tafel, met meerstammige Hollandse linde en een stenen tafel van bouwfragmenten.

Het centrale slingerlaantje met alternerende tweehonderdjarige zomereiken en loofgang van bloeiende rododendrons.

Curieuze, lage knotboompjes van iepen en overstaanders van eiken in een plantvak.

de, in een latere fase van de tuinaanleg toegevoegde, Pontische rododendrons bloeien, wordt het slingerlaantje tot een kleurige loofgang omgetoverd.

De lanen worden in het voorjaar, vooral nabij de oude en nieuwe huisplaats, opgesierd door bloeiende bolgewassen, historische stinzenflora. Het zijn trompetnarcissen, dichtersnarcissen, aronskelken, vogelmelk en natuurlijk de stengelloze sleutelbloemen die in allerlei kleuren van paars tot geel voorkomen. Deze laatste worden in Zeeland 'bakkruudjes' genoemd.

De plantvakken tussen het lanenpatroon laten zien dat deze buitenplaats vooral ook een bosbouwkundig bedrijf was. Het aardige is dat de historische bedrijfsvoering nog mooi is af te lezen aan de huidige beplanting.

Tot in de 20e eeuw werd een soort middenbos van hakhout met overstaanders gehanteerd. Op de natte plaatsen was er elzen-, iepen-, berken- en essenhakhout; op de drogere gronden hakhout van zomereik en esdoorn.

Het meeste hakhout wordt sinds de jaren '70 van de 20e eeuw niet meer beheerd, zodat de stoven als meerstammige bomen zijn uitgegroeid. Een opmerkelijk verschijnsel is hakhout van eiken en iepen in de vorm van lage knotboompjes, zo'n 80 à 100 cm hoog. Laag knothout zien we hier en daar wel meer in ons land, maar de betekenis ervan is niet helemaal duidelijk. Mogelijk was het een manier om vraat van schapen tegen te gaan. Overal in de plantvakken komen nog de oude overstaanders voor. Het zijn vooral zomereiken en een enkele beuk.

Bijzondere bomen

Voor bij het 19e-eeuwse landhuis zijn bijzondere bomen te zien. De bomen bij het 150-jarige nieuwe landhuis zijn monumentaal uitgegroeid: witte paardenkastanje, oosterse plataan, zomereik, witte esdoorn, tamme kastanje, zomereik en *Taxus*.

Voor in het voorjaar met de bloeiende bolgewassen is het (oude) landhuis-erf schitterend. Ook hier zijn nog bomen behouden gebleven, waaronder een groep zeldzame Hollandse lindes, die met afleggers groene priëlen vormden.

Vóór de locatie van het oude landhuis,

Goudvisssenkom met moerascipressen en rechts de Neptunusboom.

waarvan nog het 18e-eeuwse stalgebouw resteert, liggen vier rechthoekige vijvers uit de barokke aanleg, omzoomd door bomen en rododendrons. Van hieruit is het oude ganzenvoetstelsel goed te zien. Er staan hier verschillende monumentale beuken. Opmerkelijk is een grillige en laag vertakte *Taxus*, die de Mondriaanboom wordt genoemd.

Vanuit het centrale slingerlaantje kom je bij de Goudvisssenkom, met op de achtergrond drie monumentale moerascipressen en een driestammige zwarte den: de Neptunusboom. Eén van de moerascipressen is een zeer zeldzame blauwgroene variëteit.

Veel buitenplaatsen hadden bijzondere plekjes, zogenaamde groene kabinetjes. Een bekend kabinetje op Berkenbosch is de Stenen Tafel. Dit is een open plek met een natuurstenen tafel, samengesteld uit oude bouwfragmenten. Achter de bank

is een halfronde beplanting van *Taxus*-boompjes, met een reusachtige, veelstammige linde. Een tweede kabinetje wordt gevormd door een beukencirkel, waar verschillende lanen op aansluiten.

Toekomstig beheer

Onze landgoederen en buitenplaatsen zijn belangrijke vindplaatsen van oude en monumentale bomen en heesters. De beplanting heeft veelal de oorspronkelijke bedrijfsfunctie verloren en er zijn bomen uitgevallen, zodat lanen en plantvakken niet meer compleet zijn. Op veel buitenplaatsen vindt om die reden verjonging plaats, soms drastisch om het beplantingsbeeld weer terug te krijgen. Bij dergelijk herstel wordt vaak niet gelet op de historische plantafstand, traditionele kroonbehandeling en het historische sortiment. Het gevolg is dat in de afgelopen decennia bij vele parken en

buitenplaatsen historisch planterfgoed is verdwenen en geen recht is gedaan aan de soms onvervangbare cultuurhistorische en monumentale waarde ervan. Langzamerhand wordt er gezocht naar een andere herstelstrategie.

Tot nu toe was het beheer en het herstel van Berkenbosch gericht op behoud van de structurerende patronen, zoals lanen en waterpartijen. Het groenbeheer op Berkenbosch beperkte zich tot incidentele inboet en het in bedwang houden van overvloedige opslag van Amerikaanse vogelkers, esdoorn en rododendrons. Dat oogt misschien niet zo 'netjes' als je op een buitenplaats verwacht, maar het betekent wel dat daarmee nog veel historisch groen bewaard is gebleven. Na de gedane inventarisatie kan nu gewerkt worden aan een beheer dat recht doet aan het groene verhaal van deze buitenplaats. <